



Objem zvoka

TIM za kohlearni implant
Center za sluh in govor Maribor, Vinarska 6, Maribor



Vsebina

Uvodna beseda

Kdo je kdo

Verbotonalna metoda

Kako sliši otrok s polževim vsadkom

Tako se je začelo...

Naša pot...

Dobri pogoji za poslušanje

Vzpodbijanje zgodnjega govorno-jezikovnega razvoja

Glasbene drobtinice

Iz strokovne literature...

Usmerjanje gluhih in naglušnih otrok v programe vzgoje in izobraževanja

Vedenja se učimo

Novice

Amir Karič obiskal učence na CSG Maribor

KATJA, 5 LET

Številka 2, februar 2004, letnik 1

POLŽEV VSADEK

SLUH IN NJEGOVA IZGUBA

Zvok iz okolice potuje v uho, kjer se spremeni v takšno obliko, da ga naši možgani prepoznajo.

Zvočno valovanje iz okolice potuje od zunanjega v srednje uho, kjer povzroči nihanje bobniča. Preko slušnih koščic se valovanje prenese do polža, v katerem lasne celice pretvarjajo mehanske vibracije v šibke električne impulze, ki jih slušni živec prenese do možganov.

Ko je ta pot ovirana, slabše ali nič ne slišimo. Kadar slišimo slabše, smo naglušni in si pomagamo s slušnimi aparati.

Če niti s slušnimi aparati ne slišimo, smo gluhi. V tem primeru nam morda lahko pomaga polžev vsadek.

KAJ JE POLŽEV VSADEK?

Polžev vsadek je elektronska naprava, ki zvok iz okolice pretvarja v električne impulze, ki jih možgani lahko "razumejo".



Med el: Procesor govora TEMPO+ in vsadek COMBI 40+

Polžev vsadek je sestavljen iz zunanjega in notranjega dela.

Zunanji deli polževega vsadka:

- mikrofonski sprejemnik: sprejema zvoke iz okolice; nameščen je za ušesom ali na oddajniku;

- procesor signalov: majhen računalnik velikosti žepnega radia, ki signal iz mikrofona spremeni v električne impulze; nameščen je v žepu ali za pasom, novejši pa so že zauheljni;

- oddajnik: plastičen obroč z navitjem in magnetkom; prenese signal iz procesorja govora v sprejemnik (notranji del).

Notranji del polževega vsadka:

- sprejemnik: sprejema signale iz oddajnika in jih razporeja na polje elektrod; vstavljen je pod kožo za ušesom;

- polje elektrod: nameščene so v polžu; preko njih se električni impulzi prenesejo na slušni živec.

ALI S POLŽEVIM VSADEKOM TAKOJ SLIŠIM?

Ne! Po operaciji, ta običajno traja od 2 - 3 ure, ostane pacient do enega tedna v bolnišnici, dalje pa okreva doma. Večina se v tem času počuti normalno. Po približno mesecu dni mu strokovnjaki na kliniki dodajo še zunanje dele polževega vsadka, pri čemer je potrebna prva nastavitvev procesorja govora

glede na njegove individualne potrebe.

Nastavitvev ni enkratno dejanje. Na začetku so nastavitve bolj pogoste, kasneje pa enkrat letno, oz. po potrebi.



Cochlear: Procesor govora ESPRIT 3G in vsadek NUCLEUS 24

Napredek in uspeh sta odvisna od mnogih dejavnikov, predvsem od tega ali je gluha oseba že slišala, ali pa je gluha od rojstva. Na vsak način pa polžev vsadek pomeni lažjo orientacijo gluhe osebe in olajšano pot pri učenju poslušanja in govora.

Sama vstavitvev polževega vsadka ni dovolj za uspešno pridobivanje slušno-govornih sposobnosti, zato uporabnike usmerimo v rehabilitacijo.

INFORMACIJE

Z vašimi vprašanji se lahko obrnete na zaposlene Centra za sluh in govor Maribor - tima za kohlearni implant.

UVODNA BESEDA

Pred vami je druga številka našega »novorojenca«, ki smo ga poimenovali z zgovornim naslovom »Objem zvoka«. Veselimo se njegovega rojstva in si želimo, da bi po uspešnem začetku in pozitivnih odzivih, uspeli zagotavljati dovolj veliko število zanimivih člankov, ki bi s svojo vsebino pritegnili vse, katerim je časopis namenjen. Z njegovim izdajanjem želimo preprečiti, da bi pionirsko delo na področju usposabljanja oseb s polževim vsadkom, ki smo ga začeli v letu 1996, prehitro utonilo v pozabo. V novi številki boste našli vse od zgodovine, do strokovnih prispevkov, koristnih nasvetov, življenjskih zgodb in humorja. Pazljivo velja prebrati tudi otroške nasvete staršem in se ob njih zamisliti. Hvala vsem, ki ste prispevali prve članke in povabilo tudi vsem ostalim, da sodelujete pri realizaciji naslednjih števil.

Februar, 2004 Tanja Majer

Tel: 02/228 53 40
02/228 53 46 (amb.)
02/228 53 44 (šola)
Fax: 02/228 53 63

E-mail:
nada.hernja@guest.arnes.si
alenka.werdonig@guest.arnes.si
diana.ropert@guest.arnes.si
sergeja.groegl1@guest.arnes.si
irena.furjan1@guest.arnes.si
milan.brumecc@guest.arnes.si

Lektorirala Tjaša Burja

KDO JE KDO

PETAR GUBERINA

Akademik Petar Guberina je znanstvenik, vizionar, humanist in entuziast; je avtor verbotonalnega sistema, utemeljitelj in dolgoletni vodja Poliklinike SUVAG v Zagrebu.

Rojen v Šibeniku je v Zagrebu nadaljeval študij romanistike in doktoriral na Sorbonni v Parizu.

V Zagreb se vrača l. 1951, kjer kot profesor francoskega jezika in predstojnik oddelka za romanistiko nadaljuje raziskovalno delo. Zanima ga jezik in sam govor. Njegove raziskave so usmerjene v različne smeri in zajemajo kompleksno področje govorno-jezikovne aktivnosti: od miselno afektivnih struktur, percepcije in realizacije govora, do patologije poslušanja in govora.

Guberina že v prvih raziskavah odkriva in kasneje eksperimentalno dokazuje, da fizična analiza glasov ne more biti merilo njihove percepcije. Psihoakustično optimalno glasu odredjajo značilnosti percepcije in ne fizično najbolj izpostavljeni deli zvočnega spektra.

Odkriva vlogo nizkih frekvenc in diskontinuitete v poslušanju ter vlogo telesa v percepciji in produkciji glasov. Po intenzivnih raziskavah na področju patologije poslušanja in govora definira verbotonalno metodo (VTS). Prvi rezultati so objavljeni



1954 leta (Pariz, New York).

Od takrat se VTS razvija in širi v domovini in svetu. Danes se metoda uporablja v več kot 500 centrih po celem svetu.

Petar Guberina pa ni le izvrsten predavatelj in raziskovalec. Ustvarja raziskovalna jedra in usmerja mlade strokovnjake v raziskave. Leta 1954 je osnoval Institut za fonetiko, 1963. leta Katedro ter kasneje oddelek za fonetiko na Filozofski fakulteti Univerze v Zagrebu.

1961 ustanovi Center za rehabilitacijo sluha v Zagrebu, ki se kasneje razširi in spremeni naziv v Centar SUVAG, sedaj Poliklinika SUVAG.

Petar Guberina je utemeljitelj in predsednik Mednarodnega društva verbotonalne metode, ki je ustanovljeno 1992. leta.

Za svojo bogato in plodno znanstveno delo je dobil pomembne nagrade in odlikovanja, med drugim je dvakratni nosilec odlikovanja »Legije časti Republike Francije« 1968. in 1989. leta.

Pripravila Nada Hernja

VERBOTONALNA METODA

Nastala je in se razvijala kot plod znanstvenih raziskav in empiričnega dela na področju govorne komunikacije – govora in jezika. Prve rezultate eksperimentalnih raziskav, teoretičnih osnov in možnosti uporabe je prof. dr. Petar Guberina znanstveni javnosti objavil 1954. leta v Parizu. Do danes se verbotonalni sistem in njegova uporaba razvijajo in bogatijo na osnovah tega originalnega razumevanja vzročnih odnosov: človek – govor/jezik in govor – poslušanje. Za človeka je govor nuja, pogoj zanj pa poslušanje. Prve oblike oglašanja (fiziološki krik) so izraz bioloških potreb, druga funkcija govora je komunikacijska.

Verbotonalna metoda izhaja iz človeka, osebe v komunikaciji in njegovih sposobnosti. Oseba sama je merilo za svojo rehabilitacijo, zato je metoda funkcionalna in dinamična. Poslušanje in govor sta v neposredni povezavi; ta naveza je psihofiziološke narave. Kadar ni možnosti poslušanja, se govor ne razvije. Zato se motnje sluha odražajo na govoru.

Verbotonalni sistem temelji na raziskavah, kako možgani zaznajo govor na osnovi sluha in drugih čutil. Odkrili so strukturalne elemente govora: čas, frekvenca, jakost, telo kot sprejemnik in prenosnik, napetost in aktivna pavza. Spoznali so njihovo odvisnost, možnosti kombinacij in nujnost le-teh ter možnost vplivanja v teku prenosa govora.

Verbotonalni sistem razvija poslušanje z uporabo telesne prevodnosti, nizkimi frekvencami, na katere je občutljiv vsak organizem in slušnimi ostanki posameznika.

Tehnično osnovo predstavljajo elektroakustični aparati, ki so jih razvili po teoretičnih izhodiščih in rezultatih raziskav.

Aparati z imenom SUVAG (kasneje VERBOTON) imajo možnost prenosa nizkih tonov, tudi infra zvoka. S pomočjo filterskega sistema je možno izbiranje optimalnega slušnega polja in optimalne glasov. V rehabilitaciji se telesna občutljivost koristi s pomočjo vibratorja.

Razvili so verbotonalno avdiometrijo, izhajajoč iz spoznanja, da ima vsak glas in beseda svojo oktavo najboljšega razumevanja. Zato se v testu uporabljajo filtrirani glasovi, zlogi in besede. VT avdiometrija daje podatke o

resničnem stanju in občutljivosti sluha in daje fiziološke podatke o percepciji človeškega glasu glede na trajanje, jakost in frekvenco.

Skupni elementi govora in gibanja pa so pripeljali do uporabe giba v rehabilitaciji. Z njimi lahko stimuliramo govorne posebnosti, oglašanje, predstavimo stopnje in vrste napetosti, naglase, trajanje in ritme.

Rehabilitacija se odvija v dveh osnovnih oblikah: individualno in skupinsko.

Verbotonalna metoda se uporablja na področju diagnostike in rehabilitacije poslušanja in /ali govora ter na področju učenja tujih jezikov.

In kot pravi Guberina v referatu na Verbotonalnih dnevih Jugoslavije v Mariboru, 1984:

»Vsak otrok, tudi gluhi, bo razvil svoje potenciale, če mu omogočimo, da na osnovi svojih optimalnih možnosti izbira in strukturira dobljeno sporočilo ter nato kreira svoj lastni odnos in doživetje.«

Pripravila Nada Hernja



Sedaj se nam je posvetilo.

KAKO SLIŠI OTROK S POLŽEVIM VSADKOM?

Odkar sem se prvič srečala z otrokom s polževim vsadkom, me je mučilo vprašanje: kako sliši otrok s polževim vsadkom? Preprosto si nisem znala predstavljati. Na internetnih straneh sem našla posnetek, kako sliši glasbo. Posnetek je bil zame presenečenje. Naslov internetne strani za tiste, ki želite to slišati je:

www.hei.org/research/depts/aip/audiodemos.

Kako pa sliši govor? Dejstvo je, da otrok s polževim vsadkom ne sliši vsega in ne sliši enako kot slišišči. Da bi si znali predstavljati, kakšno je njegovo poslušanje, pogledjmo primerjavo poslušanja z gledanjem. Gledate žival, ki je pred vami. Če med vami in živaljo ni nobenega predmeta, boste žival videli jasno in v celoti. Z lahkoto jo boste prepoznali, ali pa boste ugotovili, da je še nikoli niste videli. Če je žival skrita za drevesi, vidite le njene posamezne dele. Če vidite dovolj teh delov, jo boste kljub drevesom prepoznali, če je žival dobro znana. Če pa živali niste še nikoli videli, ne morete z gotovostjo vedeti ali je znana ali ne. Podobno je poslušanje s polževim vsadkom. Otrok s pripomočkom ne sliši vseh zvokov, ki sestavljajo besedo. Če mu je beseda znana, jo bo prepoznal tako, da bo slišane koščke povezal s tem, kar ve o tem svetu in razumel, kaj mu govorimo. Zato za poslušanje ne potrebuje le sluha samega, pač pa tudi čim bolj bogate predstave o svetu, ki ga obdaja. Grobo rečeno je polžev vsadek možnost za slišanje, ne pa slišanje samo, tako kot predstavljajo noge možnost za hojo, ne pa hoje same. Zato moramo otroka naučiti čim več o zunanjem svetu, ponuditi mu veliko

informacij, ki naj jih prejema preko vseh senzornih kanalov. Otrok mora imeti možnost, da raziskuje, spoznava, opazuje, tipa, okuša, primerja, preizkuša. Tudi s sluhom. Če bo vedno v stiku le z domačimi in terapevti, se bo težko navadil poslušati še koga drugega. Potrebuje različne ljudi, različne načine govora, različne zvoke. Naša naloga je, da mu pomagamo te zvoke urediti tako, da jih bo razumel. Nič ni narobe, če si razlago olajšate z gestami in mimiko. To ne pomeni, da bo otrok razumel in uporabljal samo geste. Ko isto besedo uporabite večkrat hkrati z naravno kretnjo, bo naslednjič prepoznal besedo brez naravne kretnje. Če je torej vaš cilj, da otrok razume govorni jezik in se z govorom izraža, lahko uporabljate kretnjo in mimiko zato, da bo otrok razumel slišano besedo. Nato mu kretnjo odvezmete in zahtevate le poslušanje. Najmočnejši sprejemnik za nove informacije pri otroku s polževim vsadkom je vid. Če se izogibate kretnjam, mu odvezmete pripomoček za razumevanje sveta. Ko so raziskovalci poskušali najti čas, ki je potreben za izpostavljenost otroka s polževim vsadkom poslušanju, so ugotovili, da tudi 30 minut zbranega poslušanja na dan ni dovolj. Ugotovili so, da je potrebno neprestano poslušanje, ki je dopolnjeno z drugimi vtisi (vidnimi, tipnimi, kinestetičnimi, vonji, okusom). Vsi ti vtisi skupaj ustvarjajo v možganih sliko sveta. Starejši ko je otrok, več bo razumel le iz povedanega in manj bo potreboval vidne slike.

Pripravila Nives Skamlič,
logopedinja na OŠ Desternik

Otroški nasvet staršem

Ne bodite grobi z mano, sicer bom mislil, da se samo s silo kaj doseže. Rad bom upošteval nasvet.

TAKO SE JE ZAČELO...

Leta 1996 je bila izvedena prva vstavitev polževega vsadka v Sloveniji. Pravzaprav sta bili tega leta opravljeni dve takšni operaciji. Takrat se verjetno nihče ni niti zavedal, kakšne premike bo takšna operacija povzročila – ne samo v življenju uporabnikov polževega vsadka, temveč tudi na področju zdravstva, zavarovalništva, terapije gluhih oseb in med starši gluhih otrok v Sloveniji. Spremembe so bile pozitivne.

Tako je bil leta 1998 na pobudo Centra za sluh in govor Maribor izpeljan Prvi slovenski posvet o rehabilitaciji oseb s polževim vsadkom. Prvič smo se na enem mestu zbrali tako zdravniki, terapevti, predstavniki zdravstvene zavarovalnice, šolstva, pa tudi predstavniki iz tujine ter uporabniki in starši otrok s polževim vsadkom. Prvič je bilo na enem mestu posredovanih veliko informacij o polževem vsadku, katere smo starši otrok, ki so že bili operirani, predvsem pa tisti, katerih otroci so bili kandidati za vstavitev polževega vsadka, tako vneto iskali drugod. In ravno na tem posvetu se je rodila ideja, da se starši teh otrok in uporabnikov polževega vsadka združimo. Združimo predvsem zato, ker nam je postalo jasno, da je odprtih še veliko vprašanj, veliko stvari je bilo nedorečenih, informacije niso bile dostopne vsem v enakem obsegu,...

Tako smo se starši otrok srečali 28. 11. 1998 v Mariboru, kjer smo sprejeli sklep, da se organiziramo kot odbor v Zvezi gluhih in naglušnih Slovenije, v resorju za naglušne. Za predsednika je bil izvoljen Janez Mihelič, za podpredsednika pa Božo Juratovec, v tistem času edini odrasli uporabnik polževega vsadka v Sloveniji. Predvsem nas je združila želja, da naše pozitivne izkušnje, ki nam jih je ponudil polžev vsadek, posredujemo staršem, ki so te informacije iskali, da seznanimo o tem širšo javnost, ki je v tem času še dokaj skeptično gledala na tovrstne posege. Tako smo si med drugim zadali nekatere kratkoročne in dolgoročne cilje: nudenje medsebojne pomoči med člani, boljše in korektno informiranje javnosti, iskanje pobud in možnosti za

financiranje večjega števila operacij letno v Sloveniji, nudenje i n f o r m a c i j kandidatom, ki še čakajo na operacijo in vsem, ki iščejo informacije v zvezi s polževim vsadkom, izboljšati sodelovanje med uporabniki in c e n t r i z a rehabilitacijo z n a m e n o m o r g a n i z i r a n j a primerne in takojšnje r e h a b i l i t a c i j e (možnost integracije v rednih vrtcih), prizadevanje za pospešitev organizacije servisnih centrov,.... To je bil čas, ko je bila sicer po zaslugi požrtvovalnosti zdravnikov in njihovega entuziazma izvedba operacij možna v Sloveniji, vendar je bilo to takrat tudi vse. Preveč je bilo odprtih vprašanj, nedorečenih stvari, katere pa smo najbolj občutili starši otrok, ki so že imeli polžev vsadek. Bil je to čas, ko smo starši skupaj z zdravniki in terapevti prepričevali javnost o nujnosti financiranja večjega števila operacij, saj je ta prinašala pozitivne spremembe v življenje gluhih otrok. Te spremembe smo predvsem starši teh otrok čutili in videli in tega nam nihče ni mogel vzeti, čeprav so nas mnogi želeli prepričati v nasprotno. Na pobudo Odbora uporabnikov in staršev otrok s polževim vsadkom je bilo v ta namen organiziranih kar nekaj srečanj, kjer smo s pomočjo



I gram kot violina.

predavateljev (zdravnikov, terapevtov, ...) širili informacije o polževem vsadku. V tem času smo iskali odgovore tudi na vprašanja, ki se danes morda slišijo kar nekam neresna, morda celo smešna, a takrat je pač bilo nujno odgovoriti tudi na vprašanja: kako je z izpiranjem operiranega ušesa, kako je s kopanjem,..... kakor tudi na vprašanja o rizičnosti posega, reoperacijah, ... Mnogo je bilo vprašanj in na mnoga smo skupno poiskali odgovore. To so bila srečanja širom Slovenije, saj smo se želeli približati vsem, ki so iskali informacije na to temo. Bila so to srečanja, kjer je bila družina zelo mešana - zdravniška in terapevtska stroka, predstavniki zdravstvene zavarovalnice in uporabniki ter starši otrok s polževim vsadkom. Teme srečanj so bile vedno aktualne, skrbno izbrane za tisti čas, debate pa so bile vedno konstruktivne, saj so se pozitivni rezultati začeli kmalu kazati. S skupnimi močmi je bilo doseženo marsikaj: povečalo se je letno število operacij, če se je v začetku operiralo predvsem otroke, je sedaj ta poseg dostopen tudi odraslim osebam, vsem nosilcem polževega vsadka je zagotovljena primerna rehabilitacija, javnost je spoznala in sprejela pozitivne vidike tega posega, informacije o polževem vsadku so bolj dostopne morebitnim kandidatom,.... Tudi na področju zdravstvenega zavarovanja v zvezi s polževim vsadkom je bilo kar nekaj storjenega: zagotovljeno financiranje novih operacij,



Neprecenljiv je prispevek staršev pri oblikovanju programa za dodeljevanje polževega vsadka v Sloveniji. Njihovo aktivno delovanje in sodelovanje je obogatilo posameznike in izboljšalo programe dela. Nove razmere morda zahtevajo drugačne cilje, drugačne oblike - a še vedno ostajajo osebne potrebe staršev, mladostnikov in odraslih uporabnikov za druženjem, možnostjo pridobivanja informacij ipd. Zato smo se na Centru za sluh in govor Maribor na srečanju staršev dogovorili, da bomo nadaljevali z druženjem v okviru »Odbora staršev s PV Maribor«. Skupno srečanje vseh staršev bo konec šolskega leta in morda se nam bo tokrat posrečilo organizirati veselo srečanje, kakršno je bilo prvo na področju Ribniškega Pohorja, kot vidimo na fotografiji.

financiranje servisiranja aparatov,.... Vendar pa je ravno na tem področju potrebno še kar nekaj postoriti.

Ozirajoč se na prehojeno pot smo člani Odbora lahko ponosni, da smo s skupnimi močmi vseh, ki smo zajeti v proces ustvarjanja boljše kvalitete življenja osebam s polževim vsadkom, to tudi dosegli. Vsi skupaj smo lahko ponosni na ponovno prižgane iskrice v očeh gluhih oseb, ki so ponovno stopile v svet sliščih.

A pred nami je še dolga pot, zato je prav, da jo prehodimo z roko v roki in sledimo ciljem, ki smo si jih takrat, leta 1998, zastavili. Takrat je bil naš moto: slišimo vas, prisluhnite nam. Danes pa naj se glasi: še vedno vas slišimo, prisluhnili ste nam, pogovarjajmo se skupaj. Tako se je začelo..... in prav bi bilo, da se nadaljuje.....

Zapisala Helena Falež

NAŠA POT

Jaz sem Diana Pavlič, mamica od Luka, ki je član predšolske skupinice in se ob torkih druži z Vido, Urško, Dorotejo, Katjo... Doma smo iz Novega mesta in imamo poleg Luka še 2-letno sliščo hčerkico Lano.

Luka še ni dopolnil 5 let, prehodil pa je že dolgo pot in mi vsi seveda z njim. Pot se nam zdi dolga predvsem zato, ker smo v tem času veliko, veliko čakali, nestrpno pričakovali in se zelo trudili. V nekem trenutku se nam je zdelo, da bodo naš dom le še avto, čakalnice in hodniki.

Diagnozo je Luka dobil šele po 1. letu starosti in mi smo doživljali stiske, kakršnih so deležni vsi starši. Trpeli smo tudi zato, ker se kljub obljubam po diagnozi ni zgodilo nič dolgih osem mesecev. Potem smo začeli s terapijami na Zavodu v Ljubljani in zopet čakali na polžka, ki smo ga dobili, ko je bil Luka star 2.5 leti.

Eno hujših spoznanj je bilo dejstvo, da je gluhotra trajna in nepopravljiva, nepopravljiva vsaj na način, ki si ga predstavljamo starši nestrokovnjaki. Ko smo sprva na internetu izvedeli za polžka, se nam je ta možnost zdela preveč agresivna in težko sprejemljiva. Najbolj smo se bali operacije in tega, da bi otroku vsilili nekaj, česar si sam morda ne bi želel. Vedeli smo, da se odločamo o tem, kakšno bo otrokovo življenje. Kot slišč bo lahko polno integriran, medtem ko pri njegovi verjetno popolni gluhoti, otrok ne bo zmož enakovrednega druženja z vrstniki in bi v zaprti gluhi skupnosti, predvsem kasneje, naletel na hude težave v vsakdanjem življenju. Ko smo se odločili, je bilo to kot pribito in edino vprašanje je bil boj s časom.

Luka je bil ves čas vključen v redni vrtec in se je po več kot 1-letni terapiji in slušnimi aparati naučil le dveh besed, »mama« in »pa-pa«, obeh v gluhi izgovorjavi brez intonacije, in nekaj znakovnega jezika, s katerim smo se sporazumevali. Pred polžkom smo napredovali s komaj opaznimi otroškimi koraki, danes, 2 leti s polžkom, pa korakamo naprej kot dinosavri.

Otroški nasvet staršem

Ne zahtevajte pojasnil za moje obnašanje. Včasih res ne vem, zakaj sem to storil.

Pri Luku je bilo zelo opazno, da ga gluhotra močno ovira. Je aktiven in zvedav otrok, ki ga vedno, vedno zanima kaj se okoli njega dogaja. Zelo ga je motilo, da je bil izključen iz sporazumevanja drugih, da ni vedel kaj se dogaja in zakaj. Bil je zelo nemiren, jokav, težko je zaspal in kljub temu, da smo se močno trudili, ga nismo razumeli. To je bolelo, potrlo in jezilo je nas in njega.

Danes je od tega ostala le še neskončna zvedavost in klepetavost, naše skrbi pa so predvsem glede tega, kdaj bo potrebno zamenjati baterije (da se to ne bo zgodilo v vrtcu) ter kako paziti, da se procesor ne bo zmočil ali polomil. In seveda, v katero šolo se bo vpisal doma v Novem mestu. Življenje je postalo življenjsko.

Tisti, ki smo prehodili pot do tukaj, lahko povemo, da ni lahko ter da pomagajo jekleni živci in nepremagljiva volja. Čeprav hitro povemo, da smo se z vsem sprijaznili, pa vemo, da nas še vedno boli in da je včasih težko. Ampak le malo je tega, kar bi Luku lahko preprečilo doseči prav vse kar bi si lahko želeli. In to je to. Najbolj smo si želeli, da bi imel Luka iste možnosti kot ostali otroci.

Danes smo zbrani predšolci, ki imamo možnost, da se odločimo, kaj se nam zdi najboljše za otroka. Za nas je malo zamujenega in zato smo lahko srečni.

Vesela sem, da se lahko starši zberemo in pogovorimo, saj le mi vemo, kako nam je in edino mi lahko resnično razumemo drug drugega.

Pripravila Diana Pavlič

DOBRI POGOJI ZA POSLUŠANJE

Polžev vsadek omogoča otroku, da sliši, poslušati pa se mora šele naučiti. S poslušanjem pa se bo naučil tudi govoriti. Učenje je uspešno, če je integrirano v vsakdanje življenje. Zato naj bodo vaje na Centru za sluh in govor Maribor samo smernice oz. modeli, kako in kaj učiti otroka na stopnji razvoja, ki jo dosega. Dobro je, da poznamo mejnike normalnega razvoja, saj so nam v pomoč, da ne preskakujemo stopnic (od otroka zahtevamo preveč ali premalo), temveč gremo zlagoma preko njih. Kaj zmore vaš otrok in kaj se mora naučiti v naslednjem koraku, je bolj pomembno od tega, kaj zmore povprečen otrok. Od časa do časa pa lahko pogledate na njegov razvoj s širše perspektive ter preverite napredek otroka s pomočjo mejnikov normalnega razvoja. Strokovnjaki in starši moramo biti pozorni na to, kaj otrok zmore v tistem trenutku razvoja in kaj se bo zmožel naučiti na višji stopnji. Posebno pozorni smo na igre, dejavnosti in situacije, ki otroka vzpodbujajo (ga zanimajo, motivirajo), da s pozornostjo posluša in komunicira. Pazljivo opazujemo otroka in mu prisluhnimo.

Mnogo je dejavnikov, o katerih moramo razmišljati. Večina staršev ima občutek za otroka in ob podpori strokovnjakov jim način dela in posebnosti, ki se v začetku zdijo komplicirane, zlezejo pod kožo in postanejo naravne.

Katere so stvari, o katerih moramo na začetku razmišljati?

Pritegniti morate otrokovo pozornost.

Bodite pozorni na vse zvoke okolja in nanje opozorite tudi otroka.

Ustvarite optimalne pogoje za poslušanje:

- pravilno delujoči aparat,
- tiho okolje (ugasimo radio, TV),
- ko se pogovarjate z otrokom, bodite blizu, ker tako sliši bolje, bolj jasno,
- govori samo ena oseba naenkrat.

Govorite otroku o stvareh, ki ga zanimajo.

Ko ste veseli, govorite veselo, ko ste jezni, govorite jezno, ko ste začudeni, začudeno in ko ste žalostni, žalostno. Otrok se pri tem nauči poslušati in razlikovati modulacijo v govoru. Svoja čustva lahko izražate z glasovi (A, O, U, M,...).

Dajte otroku čas, da odgovori (se odzove). Čakajte! Poslušajte! Tišina! Če ni odgovora, ga modeliramo mi.

Otrok mora velikokrat slišati enake besede, pojme, stavke in jih razumeti, da jih lahko uporabi v komunikaciji.

Učenje je uspešno, če je integrirano v vsakdanje življenje. Otrokovo glavno delo je igra, zato mu jo omogočimo in ga vzpodbujamo. Otroka vključite v vaše vsakdanje delo in opravke in dovolite mu, da vam »pomaga«.

Pripravila Diana Ropert



VZPODBUJANJE ZGODNJEGA GOVORNO-JEZIKOVNEGA RAZVOJA

V začetku decembra 2003 sem bila v Zagrebu v Polikliniki SUVAG na verbotonalnem seminarju Specializacija stimulacije z gibanjem. Tam sem en dan pri delu opazovala tudi prof. Renato Rade, ki izvaja Ritmične stimulacije z otroki s težavami v govorno-jezikovnem razvoju. Svoje izkušnje pri delu je zapisala v več knjigah, med drugim tudi v knjigi Poticanje ranog govorno-jezičnog razvoja (Zagreb 2003), kar lahko prevedemo Vzpodbujanje zgodnjega govorno-jezikovnega razvoja. V tej knjigi svetuje staršem otrok z govorno-jezikovnimi težavami, kako začeti, kaj vaditi, koliko vaditi doma z otrokom... Iz knjige sem izbrala dve poglavji, ki sta zanimivi tudi za starše otrok s polževim vsadkom.

ZGODNJEGA OTROKOVEGA GOVORA NE POPRAVLJAMO

Zamislimo si to situacijo: zjutraj vstanemo, a soprog / soproga nam reče, da danes ne izgledamo dobro. Uredimo se in oblečemo za službo, a on / ona nas vpraša, ali imamo za obleči kaj drugega. Gremo iz hiše, a on / ona nam dobronamerno svetuje, da pogledamo, kako se je danes, na primer, lepo oblekla naša soseda. Ni osebe, katere samospoštovanje ne bi trpelo, če bi vsak dan poslušala takšne izjave. Še posebno, če jih izgovarja nekdo, za kogar vemo, da nas ima rad. Podobno je z otrokovim govorom.

Zgodnje otrokovo govorjenje sme biti nepopolno. Otrok razvija govor, ker ga mi vzpodbujamo za komunikacijo. Ko netaktično popravljamo otrokov govor, je to isto, kot da mu sporočamo: Ti si moj, a mi nisi všeč. Všeč mi nisi niti takrat, ko kaj spremeniš. Glej, kako so tvoj brat / sestra / prijatelji dobri. Ti nisi tako dober. Nisi mi všeč. Nimam te rad-a.

Zgodnji otrokov govor je dobro vzpodbujati, a ne popravljati, ne glede na njegovo nepopolnost.

Tako bomo:

- zadržali otrokovo samospoštovanje,

- razvijali pri otroku pozitivno govorno razpoloženje,
- dali otroku dovolj časa in priložnosti za njegovo govorno raziskovanje in izpopolnjevanje,
- lahko nenehno spremljali stanje otrokovega govora in njegovih težav,
- omogočili sebi, dedkom, babicam in vzgojiteljem v vrtcih, da se z otrokom ukvarjajo, še posej individualno; prvenstveno razširjajoč njegov besednjak, razumevanje in jezikovno izražanje,
- omogočili nebolečo vključevanje otroka na vse potrebne oblike terapije,
- z vsemi temi postopki zmanjšali možnost, da se pri otroku pojavi jecljanje kot posledica negotovosti in neprijetnosti povezanih z govorom.

Popravljanje nepravilnega izgovora posameznih glasov v besedi, na primer ne »muka« ampak »muca«, pri malem otroku ne daje dobrih rezultatov, prinaša mu veliko več škode kot koristi. Pomembno je, da so starši dober govorni model in da vedno govorijo pravilno. Nezaželeno je starševsko pačenje (*Bucek moj mal!*), mehčanje izgovora posameznih glasov (*Cokolada je crna*), pretirana uporaba pomanjševalnic (*V gozdeku šumijo listek!*), gramatične nepravilnosti (*Okna*

Otroški nasvet staršem

Naj moje razvade ne pritegnejo vaše pozornosti. To me samo vzpodbuja, da nadaljujem z njimi.

POMEN PONAVLJANJA

je odprta), zamenjevanje zlogov v besedi (*Buj nogavice na none*), uporaba nestandardnih besed (*Bubajo uhike*) in temu podobna odstopanja od izgovornih in dramatičnih govorno-jezikovnih pravil.

Zamislimo si to situacijo: otroka odpeljemo v park, da se igra. Dobro razlikuje okolico svojega doma od okolice tega parka. Da bi nekega dne lahko šel samostojno od svojega doma do tega parka, je potrebno:

- da ga mi še veliko, veliko, veliko krat peljemo tja,
- čas (otrokovo dozorevanje!).

Brez zadovoljevanja prvega pogoja, drugi ne more doseči rezultatov. Podobni predpogoji določajo tudi razvoj govorno-jezikovne sposobnosti.

Otroci s težavami v razvoju govorno-jezikovnih sposobnosti potrebujejo veliko več ponavljanja, primerov... Tudi, ko smo prepričani, da otrok razume pomen posamezne besede, je potrebno, da jo še velikokrat sliši, da jo bo prepoznal v vseh oblikah, v katerih se beseda pojavlja (glede na spremembe, ki so vezane na sklon, število, čas, stopnjevanje itd.). Besedo »roka«, na primer, otrok sliši v mnogih oblikah (»roke«, »roki«, »roko«, »rokama«, »rok«). Preden začne to besedo uporabljati, potrebuje morda še veliko priložnosti, da jo sliši, da jo bo lahko prepoznal v različnih oblikah pojavljanja in dobil jasnejšo sliko o njenem pomenu in uporabi v neki specifični situaciji. Mnogi otroci se ne odločajo za uporabo neke besede, dokler intuitivno niso kolikor toliko prepričani, kako se jo uporablja... Zato, ko otroku rečete: *Avto trobi: pip – pip*, lahko to rečete še enkrat na podoben, a isti način *Slišiš? Še avto trobi! Pip – pip*. Povejte podoben stavek vedno, ko slišite, da neko vozilo trobi... Včasih lahko

skrijete obraz in izgovorite ta isti stavek. Stavek lahko začnete in počakate, da ga otrok dopolni. Ta stavek lahko požete in ob petju lahko celo ploskate... Skupaj lahko narišeta avto in neko točko (hupo) na njem in na njo vedno trobite, ko se je dotaknete s kazalcem. Vsekakor vzemite avto, igračo in igraje se z njim ponovite ta isti stavek. Ne pozabite pred spanjem spomniti otroka na ta dogodek: *Se spomniš, kako je trobil avto? Ja, avto trobi: pip – pip*.

Ne vztrajajte na suhoparnem ponavljanju besed, fraz in stavkov, ker lahko pri otroku izzovete odbijanje in občutek nesposobnosti. Pravzaprav so vaša domišljija in celotno izražanje tisti dejavnik, ki bo otroka spontano vzpodbujal, da vas bo oponašal, takoj ko bodo za to pripravljeni

Pripravila Irena Furjan Varžič



Lije kot iz škafa.

GLASBENE DROBTINICE

ZVOČNE IGRE Z RAZLIČNIMI SREDSTVI ZA OTROKE STARE OD 0 DO 3 LET

Na otroka močno vplivajo vsi zvočni dražljaji iz okolja. Zato pogosto različni zvoki tako pritegnejo njegovo zanimanje, da jih prične sam od sebe raziskovati.

Njegovi raziskovalni vnemi nič ne uide. Odkriva vodo, steklo, les, papir, kovino, plastiko in kamen. Vsaka snov ima drugačen otip, drugače zveni in je različno uporabna. Tako dobiva otrok občutek za lastnosti snovi.

Predvsem se nauči razlikovati glasove različnih bitij in zvoke raznih predmetov.

Les

Dajmo otroku v roke leseno kocko, s katero naj tolče po različnih predmetih. Drugače zveni, če tolče s kocko po mizi, kot če tolče z njo ob tla ali ob pločevinasto vedro. Iz različnih kosov lesa si otrok zgradi visok stolp, ki ga z velikim ropotom in še večjim veseljem spet podre. Otroku na ljubo bi morali odrasli to glasno igro nekaj časa prenašati. Ko postane igra preglasna, lahko predlagamo, da otrok z lesenimi kockami v rokah ritmično spremlja najljubšo pesem.

Lesene kroglice se kotalijo po sobi, se zadevajo v različne predmete, ki odmevajo, žvenketajo in šklepetajo. Kakšna pesem! Lepša je samo še tista, ki jo slišimo, ko stresamo prgišče različnih kroglic po stopnicah navzdol. Na sprehodu zaigramo s palico po leseni ograji, isto igro ponovimo doma po ograji na stopnicah in po rebrih radiatorja.

Papir

Vredno je zbirati najrazličnejše vrste papirja, neverjetno, kako se zna majhen otrok zaposliti in zabavati ob njem. Naj bo navaden ovojni ali svilen papir, aluminijasta folija, brusilni papir ali pergament: otrok ga otipava, trga, mečka in cefra. Če opazujemo otroka pri tej igri, ugotovimo, kako pozorno posluša različne šume papirja.

S prstki drgne prek valovite lepenke, isto ponovi s paličico in zaznava razliko v jakosti



zvoka. Iz različnih škatel, cevi ali kartonskih vedr si gradi hiše, predore, stolpe ali kače in s posebno strastjo spet vse podre. Končno odkrije bobnanje po votlih predmetih, na primer napolni posodo z manjšimi predmeti – s kamenčki in jedilnim priborom, ropota in posodo spet sprazni.

Lahko se z otrokom gledamo skozi papirnati kolut, pihnemo drug drugemu skozi v uho, telefoniramo skozi dolgo papirnato cev, uporabljamo papirnato folijo kot zrcalo in pergament kot okence.

Vse to zahteva seveda veliko časa in še potrpljenja, da nekaj časa prenašamo tak papirnati kaos.

Kovina

Vaše trenutno delo v kuhinji otroka zagotovo ne moti, da se vam ne bi pridružil. Nasprotno: kuhinjske omare in predali, polni ali prazni, so bogata in hvaležna past za majhne otroke. Tu bo našel pokrovke, ki zvenijo podobno kot činele, z žlicami lahko bobna po loncih ali skledah, kozarce ali cedilo napolnimo z drobnarijami, na primer z rižem, s testeninami z grahom ali zlatimi kroglicami in dobimo čudovito ropotuljo. Znova in znova bo otrok preizkušal bogato zakladnico kuhinjskih zvokov, prisluhnil bo kuhinjskim opravilom in odkril nešteto novih zvokov.



Kamen

Tudi kamen zveni in zvočne igre lahko prirejamo tudi zunaj, na cesti ali v gozdu, na sprehodu ali pri kopanju.

Ob potoku dajmo otroku majhno vedro in opazujmo, kako ga bo napolnil s kamenčki, stresal ga bo in prisluhnil ropotu v vedru. Skupaj poiščimo primerne kamne, da z njimi tolče, jih kotali po cesti ali pa jih meče v vodo. Majhni in veliki kamni, robati ali zglajeni zvenijo bolj temno ali bolj svetlo, globoko, glasno ali komaj opazno.

Na gradbišču ob cesti najdemo morda betonsko cev za kanalizacijo. Takoj jo moramo akustično preizkusiti: s palico potolčemo po njej, vpijemo v cev in strmimo nad odmevom, okrogle kamenčke kotalimo skoznjo, pa še otrok sam se lahko splazi skoznjo.

Otroka pa ne smemo pustiti predolgo samega ob zabavnem ropotanju. Veliko bolj vesel bo, če se udeležimo igre in nevsiljivo navežemo stik z njim.

Otrokom, ki se učijo poslušati s pomočjo polževega vsadka, boste velikokrat morali takšne situacije pripraviti starši. Vaš trud pa bo poplačan ob opazovanju vašega malčka, kako vse sile usmerja v vedoželjno raziskovanje svoje okolice.

Pripravila Sergeja Grögl iz
Otrokove ustvarjalne igre
Za slovensko izdajo:

Tehnična založba Slovenije, Ljubljana

Otroški nasvet staršem

Ne nasedajte mojim provokacijam, kadar govorim in delam vse samo zato, da vas razžalostim. Na ta način bi lahko dosegel kakšno zmago.

IZ STROKOVNE LITERATURE...

COCHLEAR IMPLANTS FOR KIDS, Warren Estabrooks

Chase je bil star tri leta in en mesec, ko je prejel polžev vsadek (PV). Predtem je imel od 6. meseca slušne aparate in dvakrat na mesec avdio-verbalno terapijo v precej oddaljenem kraju. Odkar je dobil PV, je v avdio-verbalni terapiji trikrat na teden bližje domačemu kraju. Vključen je bil v domač vrtec. Po devetih mesecih je že poslušal tako, da se je po nekaterih vidikih lahko primerjal s svojimi vrstniki, po dveh letih pa je njegov napredek zelo dober. Sedaj je star 4 in pol leta, ima dve terapiji tedensko in hodi v vrtec.

V prispevku opisujejo delo na razvoju ekspresivnega govora in izboljšanja govorne razumljivosti. Aktivnosti pa vplivajo tudi na razvoj abstraktnega mišljenja.

Osnovna pravila obravnav, ki jih obiskuje Chase, so:

- Zabavamo se!
- Poslušamo drug drugega!
- Ko govorimo, govorimo tiho!
- Sodelujemo in pomagamo drug drugemu!

Chasova sposobnost razgovora je glede na otroke s podobno zgodovino v povprečju. Sposoben je začeti diskusijo in odgovarjati na komentarje drugih, ima pa težave v ohranjanju toka pogovora. V pomoč mu je, če nekdo modelira pravilen odgovor. Tako sem zaprosila mamo, da po določenem času po tem, ko zastavim vprašanje, pa Chase ne odgovori, modelira odgovor. Chas je nato običajno ta odgovor ponovil, kar nama je omogočilo nadaljevanje razgovora.

FRAZE S PRENESENI M POMENOM

Čeprav je Chas zelo napredoval na področju receptivnega in ekspresivnega govora, pa mu bolj abstraktne jezikovne oblike npr. idiomi (zdaj pa me vlečeš za nos), besede z dvojnimi pomenom in homonimi delajo težave oz. predstavljajo izziv. Takšne besede oz. stavke mu ponovimo, razložimo ali pokažemo, kaj pomenijo. To je učenje od znanega do neznanega, od enostavnega h kompleksnemu in

od konkretnega k abstraktnemu.

Doma naj starši uporabljajo besede in fraze, ki so se v obravnavi prvič pojavile, v naravnih situacijah domačega razgovora. Poiščejo naj knjige in zgodnice, ki imajo v vsebini iste besede, kot so bile uporabljene v obravnavi.

Narišejo naj slike nekaterih fraz in se pogovarjajo o njih, npr.: dežuje kot iz škafo, prekle padajo, vlečeš me za nos, ne me farbat,... pogovarjajo se o posamezni sliki in kaj izraz zares pomeni.

POSLUŠANJE ZGODBIC

S poslušanjem zgodbic zasledujemo naslednje cilje:

na področju poslušanja:

- povečati avditivni spomin,
- slediti zaporedju dogodkov v zgodbi z in brez slikic,
- razviti sposobnost obnove zgodbe z bistvenimi elementi.

Na področju izgovorjave:

- razviti primerne suprasegmentalne značilnosti,
- poudariti glasove na katerih je še potrebno delati.

Na področju jezika:

- povečati dolžino govorjenja z uporabo pravilne slovnice in sintakse,
- uvajanje novih besed in idiomov v kontekstu zgodbe,
- vaditi vprašalnico kateri?.

Mišljenje:

- razviti koncept začetka, sredine in konca,
- razviti koncept prvi do zadnji,
- razviti koncept levo in desno.

Terapevt je ob slikah Chasu pripovedoval zgodbo o ribiču, ki je namesto pričakovane ogromne ribe iz vode potegnil najprej prvi, nato še drugi smrdljiv, umazan star škorenj, ob tem pa je tudi spraševal Chasa, kaj misli, da se bo zgodilo, ali se je kaj takega zgodilo tudi njemu,

ali pozna koga, ki ima podoben značaj kot lik itd. Chase je lahko ob slikah obnovil zgodbo, bil pa je uspešen tudi pri obnovi brez slik. Končni cilj teh vaj je poslušati dolgo zgodbo s podrobnostmi in to zgodbo povedati po spominu.

Zaporedje v zgodbi je pomembna naloga zato, ker utrdi dejstvo, da ima zgodba začetek, sredino in konec. Ko bo Chase govorno spretnejši, se bo naučil, da morajo imeti tudi njegove zgodbe iste komponente. Znotraj teh komponent pa so bistveni detajli, ki si jih je potrebno zapomniti in obnoviti. To je tudi pomembna diagnostična informacija o njegovem avditivnem spominu. Med pripovedovanjem se je terapevt velikokrat ustavil in preverjal njegovo razumevanje in uporabljal avditorne opomnike, da bi mu pomagal.

Starši naj Chasu:

- berejo in pripovedujejo zgodbe, ki imajo jasen uvod, sredino in zaključek;
- uporabljajo številke: prvi, drugi, tretji, četrti, zadnji in naslednji;
- vzpodbujajo ga, naj izbira z uporabo vprašanja Kateri?;
- uporabljajo lutke, da vadijo obnove zgodbic;
- običajne pravljice kot so Trije prašički ali Ajka in fižolček so odlične, zato ker imajo ponavljajoče se stavke in jih poznajo tudi Chasovi vrstniki. To je pomembno za inkluzijo v šoli;
- razvijajo razgovor tako, da se pogovorijo, kaj so delali tačas, ko je bil Chas v vrtcu;
- ga vzpodbujajo, da jim v zaporedju pove dogodke dneva;
- uporabljajo vprašanja odprtega seta, da preizkusijo Chasov avditivni spomin.

KAJ JE NAROBÉ?

Cilji aktivnosti na posameznih področjih.

Poslušanje:

- razumeti različne vprašalnice.

Jezik:

- primerno odgovoriti na vprašanje Kaj je narobe? Kako? in Zakaj?;

- povečati ekspresivni govor z uporabo primerne slovnice in skladnje.

Mišljenje:

- ojačati sklepanje, abstraktno mišljenje in spretnosti reševanja problemov.

Ena Chasovih priljubljenih aktivnosti je pogovarjati se o tem, kaj je narobe. Set kartonskih slik kaže na dogodke, ki so očitno narobe ali nelogični (npr. oseba vozi avto na vodi). Chas jim pravi »numne« (neumne) slike. Chas pogleda eno sliko naenkrat in mora svoji mami povedati, kaj se dogaja na sliki, ne da bi ta lahko pogledala na sliko. Mama mora s spraševanjem ugotavljati ali pravilno razume, kaj se dogaja na sliki. Če se pri Chasu pojavijo očitne napake v govorni produkciji, slovnici ali skladnji nekdo od prisotnih pravilno modulira.

»Neumne« slike so uporabne pri razvoju različnih spretnosti. Abstraktno mišljenje, reševanje problemov, sklepanje, gradnja besednega zaklada, razširjanje ekspresije, govorna produkcija in sposobnost razgovora, vse to v tej aktivnosti zasledujemo kot cilje ali pa utrjujemo.

Neumnost, smešnost in lahkomiselnost vsake situacije, prikazane na teh karticah so zelo motivirajoči. Chasu je všeč, da samo midva vidiva kartico in se počuti dobro, ko je v situaciji, da razlaga drugim, kaj je na sliki.

Doma naj starši uporabljajo vsakdanje situacije, da razvijajo Chasovo abstraktno mišljenje in sklepanje, tako da naročijo Chasu, da razreže svoj kruh z žlico, prereže papir z ravnilom ali z glavnikom nariše sliko.

Tudi sabotaža kakšne situacije lahko utrdi spretnosti reševanja problemov, npr. da pobarvamo sliko s prazno škatlo voščenk ali da režemo papir brez škarij.

Knjige in zgodbe, kjer je možno napovedati, kaj se bo zgodilo, tudi utrjujejo abstraktno mišljenje. Npr. Zlatolaska in trije medvedki – Chase bo lahko predvidel, kaj se bo zgodilo.

Pripravila Alenka Werdonig

USMERJANJE GLUIH IN NAGLUŠNIH OTROK V PROGRAME VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Vsak gluhi ali naglušen otrok, mladostnik ali mlajša polnoletna oseba ima pravico do statusa otroka, (učenca, dijaka) s posebnimi potrebami. To mu zagotavlja Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Uradni list, št. 54, 6. 6. 2000). Ta zakon zagotavlja:

- da imajo otroci s posebnimi potrebami enake možnosti vzgoje in izobraževanja ob upoštevanju njihove različnosti,
- da se ohranja ravnotežje med različnimi vidiki otrokovega telesnega in duševnega razvoja,
- da se v proces vzgoje in izobraževanja vključujejo starši,
- da se zagotovijo pogoji, ki omogočajo optimalen razvoj posameznega otroka,
- da se otroci pravočasno usmerijo v ustrezen program vzgoje in izobraževanja,
- da se jim organizira vzgoja in izobraževanje čim bližje kraju bivanja,
- da se jim zagotovi individualiziran pristop.

Gluhi in naglušni otroci so lahko usmerjeni:

- v programe za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo (redni vrtec in do tri ure dodatne strokovne pomoči)
- v prilagojene programe za predšolske otroke (vrtec v CSG Maribor)
- izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo (redna osnovna in srednja šola in do pet ur dodatne strokovne pomoči)
- prilagojene izobraževalne programe z enakovrednim izobrazbenim standardom (osnovna šola v CSG Maribor, srednja šola v ZGN Ljubljana)

Ob dodatnih motnjah so možne usmeritve tudi v druge programe.

Gluhim in naglušnim otrokom se v vrtcu prilagodi organizacija in način izvajanja programa za predšolske otroke, v osnovni in srednji šoli pa organizacija, način preverjanja in ocenjevanja znanja, napredovanje in časovna razporeditev

pouka.

Dodatno strokovno pomoč izvajajo strokovni delavci vrtca ali šole, lahko pa tudi zunanji strokovni delavci, ki izpolnjujejo s predpisi določene pogoje (mobilna surdopedagoška obravnava).

Postopek usmerjanja v vzgojno-izobraževalne programe

Postopek usmerjanja sprožijo starši. Izpolnjen obrazec DZS, 8.185 – zahteva za začetek postopka usmerjanja – vložijo pri pristojni enoti Zavoda za šolstvo. V primeru, da je otrok že vključen v vzgojo in izobraževanje, Zavod za šolstvo zaprosi vrtec ali šolo za poročilo o otroku. Nato zahtevo staršev in morebitno poročilo o otroku pošlje pristojni komisiji za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. Pristojna komisija za usmerjanje gluhih in naglušnih otrok za severovzhodno Slovenijo deluje pri Centru za sluh in govor Maribor. Ko komisija s strani Zavoda za šolstvo prejme uradni zahtevek, je otrok vabljen na preglede pri članih komisije: specialistu ORL, pedopsihiatru, pediatru, defektologu – surdopedagogu, psihologu, starši pa opravijo še razgovor pri socialni delavki. Po končanih diagnostičnih pregledih komisija sprejme skupno strokovno mnenje. Le-tega posreduje pristojni območni enoti Zavoda za šolstvo. V strokovnem mnenju je opredeljena vrsta in stopnja primanjkljajev otroka s posebnimi potrebami. Gluhe in naglušne otroke komisija opredeli po kriterijih za opredelitev (Uradni list, št. 54, 6. 6. 2003):

III. Gluhi in naglušni otroci

Gluhi in naglušni otroci imajo okvare, ki zajemajo uho, njegove strukture in funkcije, povezane z njim.

A) Naglušen otrok

Otroški nasvet staršem
Ne podcenjujte me. Zaradi tega bom igral »velikega šefa«.

Naglušen otrok ima povprečno izgubo sluha na frekvencah 500, 1000 in 2000 hercev (Hz) manj kot 91 decibelov (dB) in ima resne težave pri poslušanju govora in pri govorni komunikaciji. Naglušnost pomeni zoženje slušnega polja in delno moti sporazumevanje s pomočjo govora.

Glede na naglušnost se razlikuje:

a) otroke z lažjo izgubo sluha (26-40 dB):

otrok ima težjo ali težko izgubo sluha na enem ušesu ter lažjo ali je brez izgube na drugem ušesu. Lahko ima tudi lažjo obojestransko izgubo sluha. Pri njem je lahko prizadeto sporazumevanje in poslušanje govora. Prisotne so lahko tudi druge vrste prizadetosti poslušanja. Otrok je oviran v orientaciji.

- b) Otroke z zmerno izgubo sluha (41 – 55 dB): otrok ima lahko obojestransko zmerno izgubo sluha, popolno izgubo sluha na enem ušesu, lažjo izgubo ali je brez izgube na drugem oziroma ima težko izgubo sluha na enem ušesu in zmerno, lažjo ali nima izgube na drugem ušesu. Pri otroku je lahko prizadeto sporazumevanje, poslušanje govora, lahko so prisotne tudi druge vrste prizadetosti poslušanja. Možna je prizadetost vedenja in prizadetost pri pridobivanju znanja. Otrok je oviran v orientaciji in telesni neodvisnosti.
- c) Otroke s težjo izgubo sluha (56 – 70 dB): otrok ima težjo obojestransko izgubo sluha ali težko izgubo sluha na enem ušesu in težjo izgubo sluha na drugem ušesu. Pri otroku je prizadeto sporazumevanje, razumevanje govora in poslušanje govora. Možna je istočasna prizadetost vedenja, pridobivanja znanja in prilagajanja vedenja okolščinam. Otrok s težjo izgubo sluha je oviran v orientaciji, pri vključevanju v družbo in pri telesni neodvisnosti.
- d) Otroke s težko izgubo sluha (71 – 90 dB): otrok ima popolno izgubo sluha na enem ušesu in težko izgubo sluha na drugem ušesu oziroma težko obojestransko izgubo sluha. Pri njem je prisotna prizadetost sporazumevanja, predvsem razumevanja in poslušanja govora. Pogosta je istočasna prizadetost vedenja, prilagajanja vedenja okolščinam, prizadetost pri pridobivanju znanja. Otrok je oviran v orientaciji, telesni neodvisnosti in pri vključevanju v družbo.

B) Gluh otrok

Gluh otrok ima najtežjo izgubo sluha, pri kateri ojačanje zvoka ne koristi. Povprečna izguba sluha na frekvencah 500, 1000 in 2000 hercev (Hz) je 91 decibelov (dB) in več.

Glede na gluhoto se razlikuje:

- a) Otroke z najtežjo izgubo sluha (91 dB in

več): otrok z najtežjo izgubo sluha ni sposoben slišati in razumeti govora, tudi če je ojačan. Otrok ne more v celoti sprejemati govora niti s slušnim aparatom. Pri njem je prisotna prizadetost sporazumevanja, razumevanja in poslušanja govora ter druge vrste prizadetosti poslušanja. Pogosta je istočasna prizadetost vedenja, orientacije v času in prostoru, prilagajanja vedenja okolščinam in prizadetosti pri pridobivanju znanja. Otrok je oviran v orientaciji, telesni neodvisnosti in pri vključevanju v družbo.

- b) Otroke s popolno izgubo sluha: otrok s popolno izgubo sluha ne loči niti dveh jakosti zvoka niti ne dveh frekvenc, ni sposoben slišati ali razumeti govora, tudi, če je ojačan. Otrok ne more sprejemati govora niti s slušnim aparatom. Pri njem je prisotna prizadetost sporazumevanja, razumevanja in poslušanja govora ter druge vrste prizadetosti poslušanja. Pogosta je istočasna prizadetost vedenja, orientacije v času in prostoru, prilagajanja vedenja okolščinam in prizadetost pri pridobivanju znanja. Otrok je oviran v orientaciji, telesni neodvisnosti in pri vključevanju v družbo.

Strokovno mnenje komisije Zavod za šolstvo posreduje staršem na vpogled. V primeru, da starši nimajo pripomb na strokovno mnenje, Zavod za šolstvo izda Odločbo o usmeritvi gluhega ali naglušnega otroka v predlagan program in opredeli predlagano dodatno strokovno pomoč ter morebitne pripomočke in prilagoditve v opremi. Opredeljeno je tudi morebitno plačilo prevoza in/ali znižan normativ v razredu.

Odločba o usmeritvi velja največ tri leta. Po treh letih ali če je bilo v odločbi predvideno prej, Zavod za šolstvo sproži postopek preverjanja ustreznosti usmeritve. V tem postopku se preveri ali je usmeritev ustrezna in ali predvidena dodatna strokovna pomoč zadostuje otrokovim potrebam. V primeru, da starši, šola ali zunanji sodelavci menijo, da gluh ali naglušen otrok potrebuje drugačno dodatno pomoč ali drugačen vzgojno-izobraževalni program je mogoče sprožiti postopek predčasnega preverjanja usmeritve.

Pripravili Natalija Čander in
Alenka Werdonig

VEDENJA SE UČIMO

Ko začne otrok obiskovati šolo, starši rečemo: »Tako, zdaj se bomo pa učili!« Toda, kdaj se je naš otrok začel učiti? Šele z vstopom v šolo, z vstopom v vrtec, ko je začel govoriti, morda hoditi. Seveda. Naš in vsi drugi otroci pričnejo z učenjem še preden so se rodili. Premalo se zavedamo, da se je otrok vsakega vedenja, ki ga uporablja, naučil. Na svet ni prišel z nekim vedenjem, pač pa s sposobnostmi, da se takega ali drugačnega vedenja nauči. In kar se lahko naučimo, se lahko tudi odučimo. To je potrebno vedeti in v to verjeti takrat, kadar se pri otroku razvijejo nezaželene oblike vedenja. To so vsa tista vedenja, ki otroku in njegovi družini onemogočajo normalno funkcioniranje v okolju.

Vedenja se učimo po več principih:

Učenje po principih klasičnega pogojevanja: kot primer naj navedem otrokov strah pred zdravnikom. Ko otrok prvič pride na cepljenje, se navadno ne joče. Ob naslednjem obisku zdravnika pa bo neotolažljivo jokal že, ko bomo vstopili v čakalnico. Zakaj? Otroku je v glavi povezal npr. vonj ambulante, zdravniško haljo, barvo čakalnice ali kaj drugega, z občutkom pekoče bolečine, ki jo je začutil ob cepljenju. Tako bo ob dražljaju, ki ga spominja na ta dogodek reagiral, kakor da se ga ponovno pika. Ne moremo vedeti, kakšen dražljaj je otrok povezal z bolečino, zato se bo morda začel jokati ob vsakem belem oblačilu ali ob vonju razkužila ali ob določeni igrači itd.

Učenje po principih instrumentalnega pogojevanja: po tem principu se razvije veliko vedenj. Starši in vzgojitelji na primer nehote vplivamo na razvoj agresivnega vedenja. Otroku bo morda nekaj časa mirno čakal, da se nehamo ukvarjati z njegovim mlajšim bratcem. Potem pa se mu bo zazdelo, da se z bratcem predolgo ukvarjate in ga bo npr. udaril ali mu kaj vrgel. Seveda boste svojo pozornost takoj preusmerili na njega in ga skregali. In ga s tem nagradili za njegovo vedenje! Ne verjamete? Otroku je želel vašo pozornost. Ni želel lepe besede ali božanja, ne, ko si je želel vaše pozornosti ni imel v glavi, kakšna naj bo ta pozornost. Edina pot, da je do vaše pozornosti prišel, pa je bila agresivna reakcija. Zato bo naslednjič poskušal ponovno.

Učenje po modelu: Ali se tudi vaš otrok boji pajkov, tako kot vi? Ali menite, da je to podedoval? Morda. Toda otrok se veliko svojih vedenj nauči takrat, kadar opazuje model. Model je lahko starš, sorojenec, sorodnik ali tisti frajerski policaj na TV. In kadar mama vidi pajka in začne vreščati, tudi otrok verjame, da je pajek strašna zver, zakaj bi se ga sicer pogumna in

velika mama tako bala.

Kognitivno učenje: v tem primeru pa nekega vedenja ne razvijemo na osnovi svojih izkušenj ali opazovanja, pač pa na osnovi pripovedovanja. Na primer: moj sošolec je pri tej učiteljici skoraj vse ure šprical, pa ga ni nikoli zapisala. Naš najstnik si misli: potem bo uspelo tudi meni.

Na te načine razvijemo vsa naša vedenja in sicer od najzgodnejšega obdobja. Tako razvijemo tudi nezaželena vedenja.

Kako otroka naučiti novega, boljšega, zaželenega vedenja?

Najprej moramo poskusiti ugotoviti, zakaj se je neko vedenje razvilo. Zato napravimo neke vrste analizo vedenja. S preprosto shemo lahko ponazorimo, kaj vpliva na vedenje. Najprej je tu neka situacija. Ta lahko sproži neko vedenje. To vedenje pa ima posledico.

Situacija-----Vedenje-----Posledica

Kot primer, poglejmo vsem poznano situacijo, ko otrok v trgovini neumorno joče, ker mu nismo kupili še tretjega avtomobilčka. Čeprav ste se trdno odločili, da mu tokrat ne boste popustili, je v svojem joku tako vztrajen, ostali nakupovalci pa vas gledajo kot da ste največji mučitelj otrok, da končno popustite in avtomobilček roma v nakupovalni voziček (instrumentalno pogojevanje). Vprašanje, ki se vam pojavlja: kako je lahko takšen, kje se je to naučil? In odgovor? To ima gotovo po tašči! Toda ali niste zmeraj, kadar ste šli z otrokom v trgovino, kupili nekaj po njegovi želji? Ali niste kdaj pristali tudi na to, da mu kupite dve stvari namesto ene? In ko ste prvič rekli, ne, tega pa ne bomo kupili in se je prvič

zjokal ali si niste rekli: »No, če si pa to tako močno želi« in dali stvar v voziček? Informacija, ki jo je dobil otrok: če prosim, moledujem, dokazujem, ne dobim, če jočem pa dobim. Naslednjič bo poskušal enako, samo še malo bolj dolgo bo jokal, kajti, če je zadnjič delovalo, bo tudi sedaj. In tako naprej. In rešitev: še pred odhodom v trgovino se dogovorimo kaj in koliko smo pripravljeni kupiti (npr. eno čokolado po tvojem izboru). Ko želi otrok kaj izven dogovora, vztrajajte. Ne popustite joku, kričanju, cepetanju, zmerjanju, metanju po tleh, zadrževanju zraka, pogledom ostalih kupcev. Oborožite se s skrajno potrpežljivostjo tokrat in še nekajkrat (kajti otrok bo še poskušal). Če njegovo vedenje ne bo prineslo zaželenega učinka

(stvari, ki jo hočem) bo polagoma ugasnilo.

Nemogoče je spremeniti vedenje, ne da bi spremenili ali situacijo ali posledico ali celo oboje. V primeru, ko otrok reagira z jokom na belo oblačilo, gre za to, da situacija vzpodbudi vedenje. S spremembo situacije (ne oblačimo si belih oblačil) bomo zmanjšali otrokov jok.

V primeru, ko pa se otrok agresivno vede, gre za to, da je posledica (naša pozornost) povzročila razvoj tega vedenja. Z ignoriranjem agresivnega vedenja (ne damo pozornosti) bo vedenje izzvenelo. V tem primeru lahko spremenimo tudi situacijo: otroku posvetimo pozornost še preden sam začuti, da bi moral za pozornost kaj ukreniti.

Pripravila Alenka Werdonig

NOVICE

Organizacija European Federation of Tinnitus-Associations (EUTI) je bila 20. septembra v Koelnu.

Naloga te krovne organizacije je pomoč nacionalnim organizacijam, ki združujejo ljudi s težavami s tinnitustom. Nameravajo razvijati skupne projekte in oblikovati predloge zdravstvenim sistemom, vzpodbujati in voditi raziskave.

HEARING INTERNATIONAL (HI)

Je internacionalna organizacija v javnem interesu, ki so jo ustanovili oktobra 1992 v Marioki (Japonska). Predstavniki so:

- International Society of Audiology
- International Federation for Otorhynological Societies
- Alexander Graham Bell Association for the Deaf
- International Federation of the hard of Hearing
- International Association of Logopedics and Phoniatics
- International Association of Physicians in Audiology

TEŽAVE S SLUOHOM

Povzeto iz Hoerakustik 1/2003

Podatki o številu ljudi, ki imajo težave s sluhom:

300 mil. ljudi na svetu
28 mil. v ZDA
40 mil. V Evropi
14 mil. V Nemčiji

Od tega je:

lažja izguba 31%
srednja izguba 50%
težja izguba 15%
težka izguba 4%

Slušne aparate ima:

Ca 22 % v ZDA
Ca 18% v Nemčiji

Podatki iz Nemčije kažejo:

da je 50% lažjih naglušnosti, 32% bi jih moralo uporabljati slušni aparat (SA), dejansko ga uporablja 18%.

Na vprašanje, zakaj ne uporabljajo slušnega aparata, so odgovori naslednji:

- cena popravila 10%,
- negativni stranski efekti 11%,
- oblika in komfort aparata 19%,
- težave zaradi hrupa 25%,
- premalo koristi 30%.

Pri čakanja bodočih uporabnikov:

- ponovno normalno slišati,
- dobro razumevanje v hrupnem okolju,
- čim manjši (nevidni) aparati,
- komforten in neobčutljiv aparat,
- po možnosti nepokvarljiv,
- digitalna tehnologija,
- takoj uporaben.

Realne možnosti:

- SA ni novo uho,
- izboljšati odnos hrup-govor,
- izdelati čim manjše SA,
- novi materiali za komfortnost,
- možnosti zamenjave, kadar se pokvari,
- digitalni bodo še natančnejši in bolj prilagodljivi.

AMIR KARIČ OBIŠKAL UČENCE NA CSG MARIBOR

Mladostniki s polževim vsadkom se tedensko srečujejo na Centru za sluh in govor Maribor, kjer se družijo in izvajajo različne dejavnosti. Tako smo v torek, dne 20. 1. 2004, povabili na CSG Maribor člana NK Maribor Pivovarna Laško in državnega nogometnega reprezentanta Amirja Kariča.

Z veseljem si je vzel čas za nas v pavzi med dopoldanskim in popoldanskim treningom. Učenci so zanj pripravili veliko vprašanj in razvil se je prav prijeten razgovor. Izvedeli smo, da je začel Amir igrati nogomet že zelo zgodaj, trenirati pa je začel pri 6. letih. Povedal je, da bo vsaj še eno leto igral za NK Maribor in tudi za državno nogometno reprezentanco.

Na vprašanje, kaj se mu pri igranju nogometa zdi najtežje, je odgovoril, da so treningi veliko težji kot same tekme. Povedal je, da so vsi igralci v klubu zdravi in se pripravljajo na štiridnevni trening v Turčiji, kjer bodo igrali tudi prijateljske tekme.

Ker pa otroška radovednost ne pozna meja, je moral Amir izdati kar nekaj svojih skrivnosti. Med drugim tudi to, da bi najraje zaigral v znanem nogometnem klubu Real iz Madrida. Vsak učenec je dobil tudi nekaj za spomin - avtogram Amirja Kariča.

Zahvaljujemo se mu, da si je vzel čas za klepet z nami!



RAZVEDRILLO

Teta piše z dopusta: Vreme je tukaj kar dobro. Prejšnji teden je samo dvakrat deževalo. Prvič je padalo tri, drugič pa štiri dni.



Meče ga luna.

Tvoj brat Janez je grozen. Zaklenil je avtomobilska vrata, ključi pa so ostali v avtu. S taksijem je moral domov po rezervne ključe, da nas je potem lahko odklenil iz vozila. Katastrofa!

Mama: »Tvoja sestra Julija, saj veš tista, ki se je poročila s svojim možem, je rodila.«

Sin: »Enkratno! Komaj čakam, da izvem ali je punčka ali fantek. Tako bom vedel, ali sem postal stric ali teta.«

Mama: »Če bo punčka, jo bo tvoja sestra poimenovala po meni. Zdi se mi čudno, da bo svojo hčerko klicala mama.«



Zlezel sem na zeleno vejo.

V časopisu sem prebral, da se statistično gledano, največ prometnih nesreč zgodi en kilometer od doma. Zato smo se preselili nekaj ulic naprej.